

รายงานการวิจัย

สถานการณ์การใช้ยาสูบของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา ขั้นพื้นฐาน: การวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิจากสรุปรายงานการใช้สารเสพติด*

ดร. สุรินทร์ กลัมพากร** รวีวรรณ วัชรารังกุล*** สุวัฒนา เกิดม่วง****

Kalampakorn, S., Watcharangkul, W., Kerdmuang, S.

Tobacco use among Thai students, Office of the basic education commission of Thailand:

A secondary data analysis from substance use report

Thai Journal of Nursing, 63(1), 55-63, 2014

Key words: Youth, Tobacco use, Substance Use

บทคัดย่อ

ปัญหาการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยพบว่าอายุที่เริ่มสูบบุหรี่ของเยาวชนลดน้อยลง ดังนั้น การเฝ้าระวังการใช้ยาสูบของนักเรียนในโรงเรียนจึงมีความสำคัญ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การใช้ยาสูบของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากสรุปรายงานการใช้สารเสพติดในสถานศึกษา ของสำนักงานเขตการศึกษาทั่วประเทศ จำนวน 125 เขตการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 72.6 ของเขตการศึกษาทั่วประเทศ ซึ่งรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนที่มีการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยข้อมูลดังกล่าวเป็นรายงานการใช้สารเสพติดของนักเรียนที่กำลัง

ศึกษาอยู่ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 5,656,073 คน

ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมมีนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติดร้อยละ 1.2 ในกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติดพบในนักเรียนชายมากกว่านักเรียนหญิง โดยพบว่าบุหรี่ยาสูบและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นสารเสพติดที่มีการใช้มากที่สุด เมื่อพิจารณาถึงข้อมูลการสูบบุหรี่ โดยพบว่ากลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีอัตราการสูบบุหรี่มากที่สุด (ร้อยละ 4.48 ในเพศชายและร้อยละ 0.10 ในเพศหญิง) โรงเรียนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีนักเรียนสูบบุหรี่มากที่สุด ในด้านการบำบัด พบว่าโรงเรียนในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนผู้ที่กำลังได้รับการบำบัดมากที่สุด

*ได้รับทุนสนับสนุนจากศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อควบคุมการบริโภคยาสูบ

**รองศาสตราจารย์ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

***อาจารย์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

**** พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดสุพรรณบุรี

ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าข้อมูลจากรายงานสถานการณืการใช้ยาเสพติดในโรงเรียนให้ข้อมูลการสูบบุหรี่ในทิศทางเดียวกับข้อมูลที่ได้จากการสำรวจระดับประเทศ แม้จะพบอัตราการสูบบุหรี่น้อยกว่า การศึกษานี้มีข้อเสนอแนะให้

การพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลรายงานสภาพการใ้ยาเสพติดในโรงเรียนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และนำมาวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อหาแนวทางในการควบคุมการบริโภคยาสูบในกลุ่มนักเรียนที่มีประสิทธิภาพต่อไป

Abstract

Tobacco use among youth is increasing and becoming to be an important issue. The initiation of tobacco use is at earlier age. Therefore monitoring of tobacco use in school students is crucial. The purpose of this study was to explore the tobacco use situation among school students under the office of basic education commission. The office of basic education commission is the office under Ministry of Education responsible for providing primary and secondary education. Secondary data analysis of the substance use reported by schools all over the country was performed. Each school is required to report the situation of substance use to their educational region office every semester. Of all 172 educational regions, data from 125 regions was obtained for analysis (72.6%). The report of the enrolled students in the 2nd semester, 2009 which included information of 5,656,073 students was used.

Results showed that overall 1.2% of students involved in substance abuse. Tobacco was the most common substances reported. High school students reported highest tobacco use (4.48% in male and 0.10% in female students). Smoking rate was increased by their education level. School students in the northeastern region has highest rate of tobacco use compared to other regions. In terms of cessation, only 11-33% of smokers have received cessation services. School students in the central region have better access to cessation compared to other regions. Students in middle school have received smoking cessation more than those in high school and primary school.

Findings suggest that the substance abuse report by schools provide the information on tobacco use similar to the direction of the national survey. However, it should be noted that the prevalence of smoking reported in this study was lower than the national report. This might due to the differences in definition of the term "smoking" used and the limitation of the report that include only those who are in school system. As youth is the target of tobacco control industry, trend in tobacco use among school students should be closely monitored. Smoking cessation programs that target school students should also be developed before addiction begins. Cessation services could be provided for smokers by teacher, school health personnel, or primary care providers. In addition, the substance use report could be used to evaluate the smoke-free policy implemented nationwide.

ความสำคัญของปัญหา

การแพร่ระบาดของการบริโภคยาสูบก่อให้เกิดโรคที่เกิดจากการสูบบุหรี่ และเป็นสาเหตุของการสูญเสียชีวิตในระดับโลกที่สถานการณ์ทวีความรุนแรงมากขึ้น ปัจจุบันมีประชากรโลกที่เป็นเยาวชนสูบบุหรี่ถึง 250 ล้านคน ซึ่งเยาวชนเหล่านี้จะเสียชีวิตเนื่องจากการสูบบุหรี่อย่างต่อเนื่องในอนาคต (World Health Organization, 2006) และในทุก ๆ วัน พบว่ามีเยาวชนทั่วโลกถึง 80,000-100,000 คน กลายเป็นนักสูบหน้าใหม่ โดยนักเรียน อายุ 13-15 ปี สูบบุหรี่มากถึงร้อยละ 10 โดย 1 ใน 4 ของนักเรียนกลุ่มอายุนี้นี้ สูบบุหรี่ครั้งแรกเมื่ออายุต่ำกว่า 10 ปี และยังพบว่าอายุที่เริ่มสูบของเยาวชนลดน้อยลงเป็นลำดับ โดยทั้งเด็กชายและเด็กหญิงมีแบบแผนการสูบบุหรี่ที่ไม่แตกต่างกัน (Beyer, Lovelace & Yurekil, 2001)

สำหรับเยาวชนไทยในปัจจุบัน พบว่ามีข้อมูลที่น่าวิตกเกี่ยวกับการสูบบุหรี่ของวัยรุ่น คือการสูบบุหรี่สามารถเข้าถึงนักเรียนได้ง่ายขึ้น เด็กไทยอายุต่ำกว่า 18 ปี เสพติดบุหรี่ราว 5 แสนคน และเยาวชนอายุต่ำกว่า 24 ปี เสพติดบุหรี่กว่า 1.5 ล้านคน เมื่อพิจารณาจากอายุเมื่อเริ่มสูบของผู้สูบปัจจุบัน เฉลี่ยโดยรวมและเฉพาะกลุ่มประชากรชายคงที่เท่ากับ 18 ปี แต่ในประชากรหญิงมีอายุประมาณ 22 ปี (ศรัญญา เบญจกุล และคณะ, 2550) แต่เมื่อพิจารณาอายุต่ำสุดเมื่อเริ่มสูบในกลุ่มผู้สูบประจำ พบว่าอยู่ที่อายุ 7 ปี ในปี พ.ศ. 2550 นอกจากนี้ยังพบข้อมูลว่า บุหรี่เป็นสิ่งเสพติดชนิดแรกของวัยรุ่นและเป็นสื่อนำไปสู่การเสพยาเสพติดชนิดอื่นที่ร้ายแรงกว่า (ประภิต วาทีสาธกกิจ, 2548)

จากข้อมูลข้างต้นพบว่า สถานการณ์และปัญหาการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงขึ้นภายใต้กระแสสังคมบริโภคนิยมและการสร้างค่านิยมใหม่ซึ่งอาจเนื่องมาจากการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดของบริษัท บุหรี่ที่ยังคงมุ่งเน้นในกลุ่มเด็กนักเรียนวัยรุ่นที่ซักจูงนักสูบหน้าใหม่เพื่อไปทดแทนนักสูบหน้าเก่าที่เป็นโรคเรื้อรัง การเฝ้าระวังสถานการณ์การใช้จ่ายยาสูบของนักเรียน จึงมี

ความจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงสถานการณ์การใช้จ่ายยาสูบในโรงเรียนที่ได้รับข้อมูลจากบุคคลและองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันการเข้าถึงยาสูบและเป็นการดำเนินการช่วยให้นักเรียนเลิกบุหรี่ อีกทั้งเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญต่อการส่งเสริมให้เกิดนโยบายที่มีประสิทธิภาพในการควบคุมการบริโภคยาสูบสำหรับเยาวชน

ดังนั้น สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงเห็นความสำคัญในการศึกษาสถานการณ์การใช้จ่ายยาสูบของนักเรียนในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยวิเคราะห์จากข้อมูลทุติยภูมิเพื่อยืนยันผลของเครื่องมือและผลการสำรวจเปรียบเทียบกับสถิติการสูบบุหรี่ของเยาวชนในประเทศ ซึ่งประโยชน์ที่ได้รับจากวิจัยในครั้งนี้จะเป็นฐานข้อมูลการรายงานสภาพการใช้จ่ายยาสูบในโรงเรียนและพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ มีความถูกต้องและต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นให้โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมและเป็นกำลังสำคัญในการช่วยควบคุมการบริโภคยาสูบของเยาวชนให้มีความเข้มแข็งและประสบความสำเร็จมากขึ้น และนำมาซึ่งพฤติกรรม การส่งเสริมสุขภาพของเยาวชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีสร้างความแข็งแรงให้ประเทศชาติได้อีกทั้งนำไปสู่การพัฒนาระบบป้องกันและควบคุมการสูบบุหรี่ของเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการศึกษาเป็นการวิจัยเชิงสำรวจจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data-Survey Research) สรุปรายงานสภาพการใช้จ่ายยาสูบหรือยาเสพติดในสถานศึกษาในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ของสำนักงานเขตพื้นที่ทั่วประเทศ (ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก ภาคตะวันออก ภาคใต้และภาคกลาง) ที่มีหลักสูตรการจัดเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 125 ชุด โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูล

ทฤษฎีภูมิเพื่อยืนยันผลของเครื่องมือและผลการสำรวจเปรียบเทียบกับสถิติการสูญบุหรืของเยาวชนในประเทศ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไป

จากข้อมูลนักเรียนทั้งหมดกว่า 5.8 ล้านคน พบว่าเป็นเพศชาย ร้อยละ 47.9 และเพศหญิง ร้อยละ 52.1 โดยพบว่าข้อมูลทฤษฎีภูมิดังกล่าวส่วนใหญ่สำรวจในสถานศึกษาที่มีหลักสูตรการวัดเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายตามลำดับ (ร้อยละ 55.9, 29.7 และ 14.4) โดยจากข้อมูลที่สำรวจพบว่าส่วนใหญ่เก็บรวบรวมข้อมูลจาก สังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด ร้อยละ 34.8 รองลงมาคือ ภาคกลางและภาคใต้ตามลำดับ (ร้อยละ 26.9 และ 16.2) ในส่วนของจำนวนครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนครูมากที่สุด ร้อยละ 30.5 รองลงมาคือ ภาคกลางและภาคใต้ตามลำดับ (ร้อยละ 25.6 และ 22.8) โดยพบว่าส่วนใหญ่นักเรียน/นักศึกษาในสถานศึกษาเป็นกลุ่มที่ไม่เกี่ยวข้องกับสารเสพติดหรือยาเสพติด ร้อยละ 98.8 และมีนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติดหรือยาเสพติด จำนวน 67,000 คนคิดเป็นร้อยละ 1.2 โดยสารเสพติดที่มีการเกี่ยวข้องมากที่สุดคือ แอลกอฮอล์และบุหรื คิดเป็นร้อยละ 0.8 กลุ่มที่สงสัยว่าค้ายา พบว่า มีจำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 0.002 ดังแสดงในตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลักษณะทั่วไป (N = 5,805,560 คน)

ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
- ชาย	2,784,527	47.9
- หญิง	3,021,033	52.1
ระดับการศึกษา		
- ประถมศึกษา	3,160,453	55.9
- มัธยมศึกษาตอนต้น	1,680,123	29.7
- มัธยมศึกษาตอนปลาย	815,398	14.4
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน		
- ภาคเหนือ	480,435	8.3
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	2,018,498	34.8
- ภาคตะวันตก	327,136	5.6
- ภาคตะวันออก	472,918	8.2
- ภาคกลาง	1,564,534	26.9
- ภาคใต้	942,027	16.2

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะทั่วไป (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนครูในสถานศึกษา(สพท.)		
- ภาคเหนือ	26,821	6.9
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	118,780	30.5
- ภาคตะวันตก	21,634	5.6
- ภาคตะวันออก	33,802	8.7
- ภาคกลาง	99,738	25.6
- ภาคใต้	88,886	22.8
การเกี่ยวข้องกับสารเสพติด		
- กลุ่มที่ไม่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด / ยาเสพติด	5,738,560	98.8
- กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด / ยาเสพติด-	67,000	1.2
เครื่องดื่มแอลกอฮอล์	47,502	0.8
บุหรี่	47,005	0.8
ยาบ้า	559	0.009
อื่นๆ เช่น กัญชา กระท่อม สารระเหย	1,857	0.030
- กลุ่มที่สงสัยว่าค้ายา	112	0.002

2. ข้อมูลการที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติดหรือยาเสพติด

จำนวนและร้อยละของนักเรียนจำแนกตามการเกี่ยวข้องกับสารเสพติดหรือยาเสพติด เพศ ระดับการศึกษา และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐานพบว่า ในกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติดหรือยาเสพติดนั้น เพศชายเกี่ยวข้องกับสารเสพติดหรือยาเสพติดมากกว่าเพศหญิง (ร้อยละ 2.2 และ 0.2 ตามลำดับ โดยพบว่ากลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติดหรือยาเสพติดส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 2.2 และ 3.0 ตามลำดับ) นอกจากนี้ยังพบว่าสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการ

ศึกษาระดับพื้นฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ มีกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติดหรือยาเสพติด มากที่สุด ร้อยละ 1.4

ในส่วนข้อมูลของกลุ่มที่สงสัยว่าค้ายานั้น เพศชายเป็นกลุ่มที่สงสัยว่าค้ายามากกว่าเพศหญิง (103 คน และ 9 คน ตามลำดับ) และพบว่ามีกลุ่มที่สงสัยว่าค้ายาศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 0.004 และ 0.003) มากกว่าระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐานภาคเหนือมีกลุ่มที่สงสัยว่าค้ายา มากที่สุด ร้อยละ 0.005 ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 จำนวนและร้อยละของนักเรียน จำแนกตามการเกี่ยวข้องกับสารเสพติดหรือยาเสพติด เพศ ระดับการศึกษา และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

กลุ่มเป้าหมาย	กลุ่มที่ไม่เกี่ยวข้อง		กลุ่มที่เกี่ยวข้อง		สงสัยว่าค้ายา	
	กับสารเสพติด		กับสารเสพติด/ยาเสพติด			
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ						
- ชาย	2,722,731	97.8	61,796	2.2	103	0.00300
- หญิง	3,015,829	99.8	5,204	0.2	9	0.00020
ระดับการศึกษา						
- ประถมศึกษา	3,158,726	99.9	1,727	0.1	3	0.00009
- มัธยมศึกษาตอนต้น	1,643,800	97.8	36,323	2.2	59	0.00300
- มัธยมศึกษาตอนปลาย	791,092	97.0	24,306	3.0	40	0.00400
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น						
- ภาคเหนือ	475,154	98.9	5,281	1.1	25	0.00500
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1,990,681	98.6	27,817	1.4	39	0.00100
- ภาคตะวันตก	324,435	99.1	2,701	0.9	7	0.00200
- ภาคตะวันออก	468,157	98.9	4,761	1.1	11	0.00200
- ภาคกลาง	1,551,625	99.1	12,909	0.9	7	0.00040
- ภาคใต้	928,508	98.6	13,531	1.4	23	0.00200

3. ประเภทของสารเสพติดหรือยาเสพติดในกลุ่มที่ยังใช้อยู่

จำนวนและร้อยละของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด/ยาเสพติดในกลุ่มที่ยังใช้อยู่ จำแนกตามประเภทสารเสพติด เพศ ระดับการศึกษา และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า เพศชายที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติดมีการใช้สารเสพติดประเภทบุหรี่ยิ่งมากที่สุด รองลงมาคือ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในขณะที่เพศหญิงที่เกี่ยวข้องกับการเสพยาเสพติดมีการใช้สารเสพติดประเภทเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มากที่สุด รองลงมาคือ บุหรี่ เมื่อจำแนกกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดตามระดับการศึกษา และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า มีการสูบบุหรี่มากกว่าสารเสพติดประเภทอื่นในทุกระดับการศึกษา และทุกพื้นที่ของประเทศไทย ดังแสดงใน ตาราง 3

4. ประเภทของสารเสพติดหรือยาเสพติดในกลุ่มที่กำลังบำบัด

จำนวนและร้อยละของนักเรียนในกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด/ยาเสพติดในกลุ่มที่กำลังบำบัด จำแนกตามประเภทสารเสพติด เพศ ระดับการศึกษา และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่าส่วนใหญ่เป็น

กลุ่มที่กำลังบำบัดสารเสพติดประเภทยาบ้ามากที่สุด (ร้อยละ 72.3) รองลงมาคือ กัญชา (ร้อยละ 49.6) และ บุหรี่ (ร้อยละ 20.9) ตามลำดับ

ในส่วนของผู้ที่กำลังบำบัดสารเสพติดประเภทบุหรี่ยิ่งมากที่สุด พบว่า เพศชายที่ใช้สารเสพติดมีสัดส่วนการได้รับการบำบัดมากกว่าเพศหญิงในทุกประเภทของยาเสพติด ยกเว้น กระบอคม โดยพบว่าผู้ที่กำลังบำบัดบุหรี่ยิ่งมากที่สุดอาศัยอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีกลุ่มที่บำบัดมากที่สุด ดังแสดงในตาราง 4

5. อัตราการสูบบุหรี่

การสูบบุหรี่ในเพศชายมากกว่าเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 1.6 และ 0.04 ตามลำดับ โดยพบว่าอัตราการสูบบุหรี่เพิ่มมากขึ้นตามระดับการศึกษาทั้งเพศหญิงและเพศชายมากที่สุดคือกลุ่มที่ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รองลงมาเป็นมัธยมศึกษาตอนต้น และประถมศึกษา ตามลำดับ พบว่าเพศชายที่ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีอัตราการสูบบุหรี่ ร้อยละ 4.48 ดังแสดงในตาราง 5

ตาราง 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด/ยาเสพติด (กลุ่มที่ยังใช้อยู่) จำแนกตามประเภทสารเสพติด เพศ ระดับการศึกษาและสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน *

กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด	เหล่า/เครื่องดื่มแอลกอฮอล์		บุหรี่		กัญชา		ยาบ้า		กระท่อม		สารระเหย		อื่นๆ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ														
- ชาย	21,835	35.3	45,528	73.7	757	1.2	528	0.9	524	0.8	354	0.57	97	0.2
- หญิง	3,832	73.6	1,477	28.4	65	1.2	31	0.6	29	0.6	13	0.24	18	0.4
ระดับการศึกษา														
- ประถมศึกษา	687	36.3	1,400	81.0	36	2.1	2	0.1	19	1.1	38	2.2	27	1.6
- มัธยมศึกษาตอนต้น	11,713	32.2	26,679	73.4	484	1.8	292	0.8	354	0.9	276	0.8	69	0.2
- มัธยมศึกษาตอนปลาย	11,233	46.2	16,269	68.4	228	0.9	202	0.8	158	0.7	50	0.2	13	0.1
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน														
ภาคเหนือ														
- ภาคเหนือ	2,377	45.1	2,779	52.6	119	2.2	46	0.9	18	0.30	52	0.9	44	0.8
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ														
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	17,109	61.5	17,607	63.3	184	0.6	163	0.6	8	0.02	190	0.7	46	0.2
ภาคตะวันตก														
- ภาคตะวันตก	348	12.9	2,309	85.4	8	0.3	36	1.3	1	0.03	1	0.03	0	0.0
ภาคตะวันออก														
- ภาคตะวันออก	1,286	27.0	3,391	71.2	6	0.6	73	1.5	1	0.02	4	0.08	0	0.0
ภาคกลาง														
- ภาคกลาง	3,225	24.9	10,870	84.2	166	1.3	125	1.0	4	0.03	66	0.5	1	0.007
ภาคใต้														
- ภาคใต้	1,322	9.7	10,049	74.3	339	2.5	116	0.7	521	2.90	54	0.3	24	0.1

* หมายถึง คิดร้อยละจากจำนวนผู้ที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด

ตาราง 4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด/ยาเสพติด (กลุ่มที่กำลังบำบัด) จำแนกตาม ประเภทสารเสพติด เพศ ระดับการศึกษาและสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กลุ่มกำลังบำบัด	เหล่า/เครื่องดื่มแอลกอฮอล์		บุหรี่		กัญชา		ยาบ้า		กระท่อม		สารระเหย		อื่นๆ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
โดยรวม														
	3301	6.9	9,858	20.9	408	49.6	404	72.3	167	30.2	99	27.0	63	54.8
เพศ														
- ชาย	2,904	13.3	9,566	21.0	398	52.6	386	73.1	147	28.1	97	27.4	55	56.7
- หญิง	397	10.4	292	19.8	10	15.4	18	58.1	20	69.0	2	15.4	8	44.4
ระดับการศึกษา														
- ประถมศึกษา	67	9.8	264	18.9	1	2.7	2	100.0	5	26.3	2	5.3	13	48.1
- มัธยมศึกษาตอนต้น	1,632	13.9	6,042	22.6	186	38.4	176	60.3	56	15.8	70	25.4	48	69.6
- มัธยมศึกษาตอนปลาย	1,230	10.9	3,098	19.0	177	77.6	145	71.8	101	63.9	22	44.0	13	100.0
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน														
ภาคเหนือ														
- ภาคเหนือ	555	23.3	568	20.4	5	4.2	14	30.4	0	0.0	2	3.8	13	29.5
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ														
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1,076	6.3	2,006	11.4	56	30.4	27	16.6	0	0.0	55	28.9	0	0.0
ภาคตะวันตก														
- ภาคตะวันตก	4	1.1	462	20.0	4	50.0	31	86.1	1	100.0	0	0.0	0	0.0
ภาคตะวันออก														
- ภาคตะวันออก	323	25.1	1,135	33.5	3	50.0	38	52.1	0	0.0	1	25.0	0	0.0
ภาคกลาง														
- ภาคกลาง	979	30.1	3,321	30.6	116	69.9	122	97.6	2	50.0	37	56.1	0	0.0
ภาคใต้														
- ภาคใต้	364	27.5	2,366	23.5	184	54.3	52	44.8	163	31.3	4	7.4	24	100.0

* หมายถึง คิดร้อยละจากจำนวนผู้ที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติดประเภทนั้นๆ

ตาราง 5 อัตราการสูบบุหรี่จำแนกตามเพศและระดับการศึกษา

เพศ	กลุ่มผู้สูบบุหรี่			ประถมศึกษา			มัธยมศึกษาตอนต้น			มัธยมศึกษาตอนปลาย		
	จำนวนทั้งหมด	ผู้สูบบุหรี่	ร้อยละ	จำนวนทั้งหมด	ผู้สูบบุหรี่	ร้อยละ	จำนวนทั้งหมด	ผู้สูบบุหรี่	ร้อยละ	จำนวนทั้งหมด	ผู้สูบบุหรี่	ร้อยละ
- ชาย	2,710,251	43,018	1.60	1,575,558	1,368	0.09	797,075	25,847	3.24	337,618	15,803	4.48
- หญิง	2,945,822	1,310	0.04	1,584,895	32	0.002	883,107	832	0.09	477,820	446	0.10

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีนักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติดหรือยาเสพติด และเป็นกลุ่มที่สงสัยว่าค้ายา ในเพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยพบว่ากลุ่มที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติดหรือยาเสพติด และกลุ่มที่สงสัยว่าค้ายาส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับประถมศึกษา นอกจากนี้ยังพบว่าสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ มีกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติดหรือยาเสพติดและมีกลุ่มเป้าหมายที่สงสัยว่าค้ายามากที่สุดในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคเหนือ

ในส่วนของจำนวนนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด/ยาเสพติดในกลุ่มที่ยังใช้อยู่ พบว่า ส่วนใหญ่มีการเสพสารเสพติดประเภทบุหรี่และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากที่สุด รองลงมาคือ กัญชา สารระเหย ยาบ้า และสารระเหย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของประภิต วาที่สารภกิจ (2548) สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2550, 2551) และสำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค (2551) ที่ศึกษาพฤติกรรม การสูบบุหรี่ของเยาวชนในประเทศพบว่า ส่วนใหญ่เยาวชนจะติดสารเสพติดประเภทบุหรี่มากที่สุด และพบข้อมูลว่า บุหรี่เป็นสิ่งเสพติดชนิดแรกของวัยรุ่นและเป็นสื่อนำไปสู่การเสพยาเสพติดชนิดอื่นที่ร้ายแรงกว่า

เมื่อพิจารณาเป็นรายภาคพบว่า กลุ่มที่สูบบุหรี่มากที่สุด คือกลุ่มที่ศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเปรียบเทียบกับการสำรวจปี 2549 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2550) พบว่าสอดคล้องกับข้อมูลของระดับประเทศที่ระบุว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการสูบบุหรี่เพิ่มสูงขึ้น

ในส่วนของอัตราการสูบบุหรี่ของนักเรียนหรือนักศึกษาที่ส่วนใหญ่ พบว่าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโดยมีอัตราการสูบบุหรี่ในเพศชายมากกว่าเพศหญิง (ร้อยละ 4.48 และ 0.10 ตามลำดับ) นั้นสอดคล้องกับข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ที่พบว่าวัยรุ่นหญิงมีอัตราการสูบบุหรี่ค่อนข้างต่ำ (Warren, 2008) แม้ว่าผลการสำรวจแสดงให้เห็นว่าสถานการณ์การเข้ายาสูบของนักเรียนในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานมีอัตราการสูบบุหรี่และการใช้ผลิตภัณฑ์ยาสูบอื่น ๆ ของเยาวชนวัยนี้อยู่ในทิศทางที่สอดคล้องกับจำนวนวัยรุ่นที่เสพยาสูบหรือของประเทศไทย และมีเพียงส่วนน้อยที่ได้รับการบำบัด แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า อัตราการสูบบุหรี่ที่ได้จากการรายงานสภาพการใช้สารเสพติดนี้ต่ำกว่า ข้อมูลสถานการณ์การบริโภคยาสูบของประชากรไทย พ.ศ. 2534-2550 (ศรัญญาเบญจกุล และคณะ, 2550) ที่พบว่าเยาวชนอายุ 15-18 ปีที่สูบบุหรี่ในปัจจุบันร้อยละ 4.46 เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ร้อยละ 17.4 และร้อยละ 4.8 ตามลำดับ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการเก็บข้อมูลในรายงานสภาพการใช้

สารเสพติดนี้เป็นการเก็บข้อมูลระบบโรงเรียนไม่ได้รวมถึงวัยรุ่นนอกกระบวนการศึกษาซึ่งพบว่ามียัตตราการสูบบุหรี่สูงกว่าวัยรุ่นในระบบโรงเรียน อย่างไรก็ตาม หากต้องการใช้ข้อมูล สถานการณ์การใช้ยาสูบของนักเรียนในโรงเรียนในการเฝ้าระวังและควบคุมการใช้สารเสพติดและบุหรี่อย่างต่อเนื่องซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการควบคุมการบริโภคยาสูบของประเทศ⁽⁸⁾ ระบบการจัดเก็บข้อมูลการรายงานสภาพการใช้สารเสพติดควรได้มีการทบทวนและพัฒนาให้มีความเหมาะสมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการพัฒนากระบวนการจัดเก็บข้อมูลการรายงานสภาพการใช้สารเสพติดในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ

มีความถูกต้องและต่อเนื่อง

2. ควรมีการพัฒนาเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้มีความชัดเจน ครอบคลุมมากขึ้น โดยเพิ่มเติมในส่วนของพฤติกรรมกาติดสารเสพติด รวมถึงข้อเสนอแนะจากกลุ่มเยาวชนในการป้องกันยาเสพติด เป็นต้น

3. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเชิงลึกถึงสาเหตุที่นำไปสู่พฤติกรรมกาสูบบุหรี่หรือสารเสพติดประเภทอื่น โดยเจาะจงศึกษาในกลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่ติดสารเสพติดในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันการเข้าถึงยาสูบ/สารเสพติดและเป็นการดำเนินการช่วยให้นักเรียนเลิกบุหรี่/สารเสพติดต่อไป

เอกสารอ้างอิง

World Health Organization (2006). Tobacco Free Initiatives. Retrieved July 5, 2010, from

<http://www.searo.who.int/EN/Section1174/section1462/default.asp#contactus>.

Beyer, J.D., Lovelace, C. Yurekil, A. (2001) Poverty and tobacco. Retrieved July 3, 2010, from

<http://www.wpro.who.int/NR/rdonlyres/6E3EF65D-D513-4E0B-B82E>.

ศรัณญา เบญจกุล, มณฑา เก่งการพานิช, ลักขณา เต็มศิริกุลชัย, และ ณัฐพล เทศขยัน. (2550). สถานการณ์การบริโภคยาสูบของประชากรไทย พ.ศ. 2534-2550. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยและจัดการความรู้เพื่อการควบคุมยาสูบ ปรึกษา วาที่สาธกกิจ. (2548). เยาวชนสูบบุหรี่ สัญญาณอันตรายของสังคมไทย. Retrieved July 4, 2009, from:

<http://www.ashthailand.or.th/th/newa.php?act=detail&id=803>.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2550). โครงการสำรวจพฤติกรรมกาสูบบุหรี่และสุรา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

_____. (2551). การสำรวจพฤติกรรมกาสูบบุหรี่และการดื่มสุราของประชากรไทย พ.ศ. 2550. กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส.

สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค. (2551). การเฝ้าระวังการบริโภคยาสูบของเยาวชน. กรุงเทพมหานคร: เจริญดีมีนคังการพิมพ์.

Warren, C.W., Jones, N.R., Peruga, A., Chauvin, J., Baptiste, J-P., de Silva, V.C., et al. (2008). Global Youth Tobacco Surveillance, 2000-2007. Morbidity and Mortality Weekly Report, 57, SS-1. Available January 17, 2014, from <http://www.cdc.gov/mmwr/pdf/ss/ss5701.pdf>